

REPUBLIKA SLOVENIJA
**MINISTRSTVO ZA DELO,
DRUŽINO IN SOCIALNE ZADEVE**

DIREKTORAT ZA DELOVNA RAZMERJA
IN PRAVICE IZ DELA

Kotnikova ulica 28, 1000 Ljubljana

T: 01 369 77 08

F: 01 369 78 30

E: gp.mddsz@gov.si

www.mddsz.gov.si

Društvo Asociacija

E: asociacija@mail.ljudmila.org

Številka: 1031-116/2013-3

Datum: 21. 2. 2013

Zadeva: Samozaposleni v kulturi in nova pokojninska zakonodaja

Spoštovani!

Na Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve smo od Ministrstva za finance prejeli vaš dopis glede vpliva novega ZPIZ-2 na samozaposlene v kulturi. V delu dopisa, ki se nanaša na novo pokojninsko zakonodajo, izpostavljate neenakost med samozaposlenimi v kulturi, katerih status in narava dela zahtevata specifično obravnavo tudi znotraj nove zakonodaje, saj, po vašem mnenju, izenačenje z drugimi pravnimi osebami (t.i. men. samostojnimi podjetniki in malimi podjetji) ni sprejemljivo. Nesprejemljivo obravnavo z vidika nove pokojninske zakonodaje vidite v hitrejšem dvigu najnižje zavarovalne osnove za samozaposlene osebe, ki so po vašem mnenju socialno najšibkejše skupine, zato predlagate, da samozaposlene osebe ohranijo možnost plačevanja prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje od minimalne osnove.

V odgovoru na omenjeni predlog vam z vidika veljavne zakonodaje o pokojninskem in invalidskem zavarovanju posredujemo sledeče pojasnilo:

Novi Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju /ZPIZ-2/ (Ur. list RS, št. 96/2012), enako kot je to do sedaj določal prejšnji Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju /ZPIZ-1/ (Ur. list RS, št. 109/06 - UPB4), ureja zavarovanje samozaposlenih oseb ločeno od zavarovanja za družbenike, ki so hkrati poslovodne osebe. Glavno ločnico med temi zavarovanci, ki nimajo plače, predstavlja status teh zavarovancev, saj samozaposlene osebe kot fizične osebe nimajo ločene obravnave dohodka iz lastništva oziroma vloženega kapitala in poslovođenja s.p.-ja oziroma vloženega dela za razliko od družbenikov, ki so hkrati poslovodne osebe. Upoštevajoč navedeno in izhajajoč iz temeljnega namena novega zakona, ki je v poenotenju kroga zavarovancev in ureditvi primerljivega obsega plačevanja prispevkov za pridobitev pravic glede na ekonomsko moč zavarovancev, se je samozaposlenim osebam in družbenikom, ki so poslovodne osebe, skladno z določbami 145. člena tudi po novem ZPIZ-2 določila »zavarovalna osnova«, od katere se plačujejo prispevki. Za zavarovance, ki torej nimajo plače, ZPIZ-2 na novo (od 1. januarja 2014 dalje) uvaja nove individualne zavarovalne osnove, kar pomeni, da se zavarovalne osnove ne bodo

več določale glede na uvrstitev doseženega zavarovančevega dobička v enega izmed osmih zavarovalnih razredov, kot je to veljalo po ZPIZ-1. Po novem se tako zavarovalna osnova določi glede na doseženi dobiček zavarovanca, ugotovljen v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, v katerem niso upoštevani obračunani prispevki za obvezno socialno zavarovanje ter znižanje in povečanje davčne osnove, preračunan na mesec, vendar pri upoštevanju dobička velja po ZPIZ-2 za samozaposlene osebe ugodnejša določitev zavarovalne osnove, kot je to določeno za druge kategorije zavarovancev, ki nimajo plače (npr. kmete, družbenike, ki so poslovodne osebe). Tako se bo samozaposlenim osebam po novem ZPIZ-2 dobiček, ugotovljen v skladu z zakonom, ki ureja dohodnino, ki določa zavarovalno osnovo samozaposlene osebe skladno z 2. odstavkom 145. člena ZPIZ-2 po končanem prehodnem obdobju znižal za 25 %. V letu 2014 se bo tako ugotovljeni dobiček za določitev zavarovalne osnove skladno s 3. odstavkom 410. člena ZPIZ-2 znižal za 30 %, v letu 2015 za 28 %, od leta 2016 dalje pa kot navedeno za 25 %.

Ob tem ZPIZ-2 določa tudi »najnižje« zavarovalne osnove, ki pa se glede na zavarovance razlikujejo (4. odstavek 145. člena ZPIZ-2). Tako je za samozaposlene osebe določena najnižja osnova za plačilo prispevkov, če dobiček samozaposlene osebe ne preseže 60 % povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju: povprečna plača), v višini 60 % povprečne plače. ZPIZ-2 prav tako določa tudi najnižjo zavarovalno osnovo za družbenike, ki so hkrati poslovodne osebe, in sicer, če dobiček teh zavarovancev ne preseže 90 % povprečne plače, znaša najnižja zavarovalna osnova 90 % povprečne plače. Ob tem je treba poudariti, da dvig najnižje zavarovalne osnove za samozaposlene osebe ne pomeni izjeme od splošne ureditve za druge kategorije zavarovancev. ZPIZ-2 tako tudi za delavce v delovnem razmerju dviguje najnižjo osnovo za plačevanje prispevkov iz minimalne plače na 60 % povprečne plače. Dvig najnižjih osnov za plačevanje prispevkov je posledica dviga najnižje pokojninske osnove. Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja sicer temelji na »zavarovalnih« načelih (»kolikor vplačaš, toliko dobiš«), vendar so posamezne posebnosti sistema socialnega zavarovanja kot sta načeli »vzajemnosti« in »solidarnosti« tisto, kar loči ta socialni sistem kot javni sistem od zasebnih zavarovalniških sistemov. Ti načeli pomenita, da posamezne kategorije zavarovancev iz sistema dobijo višje pravice kot jim grede glede na vplačane prispevke, kljub temu, da celo aktivno obdobje prispevajo v sistem po svojih zmožnostih. Ta sredstva krije pokojninska blagajna. In če predpostavimo, da »pravično« izplača pravice le tistim, ki dejansko vplačajo zadosti, pomeni, da sredstva za tiste, ki vplačajo premalo, črpa od tistih, ki »preplačajo« svoje pravice. Slednje pomeni načelo vzajemnosti, ki je določeno v višini 1:4, kar pomeni, da sta najnižja pokojninska osnova, od katere se odmeri najnižja pokojnina ter najvišja pokojninska osnova, od katere se odmeri najvišja pokojnina, določeni v tem razmerju. Najnižja pokojninska osnova je po novem določena v višini 76,5 % povprečne plače, torej bi v resnici morali plačati najmanj od tolikšnega zneska, če bi želeli pridobiti pokojnino, odmerjeno od najnižje pokojninske osnove. Vsi, katerih dohodki so nižji od tega zneska, vplačajo premalo za svojo pokojnino.

Glede na to, da se začne določba 145. člena ZPIZ-2 uporabljati šele 1. januarja 2014 ter upoštevajoč ob tem dejstvo, da spremembe zavarovalnih osnov ne morejo biti uveljavljene naenkrat, ZPIZ-2 določa prehodno obdobje za dvig najnižjih zavarovalnih osnov. Tako je treba dvigniti najnižjo zavarovalno osnovo tako za samozaposlene osebe kot za družbenike, ki so hkrati poslovodne osebe. Samozaposlenim osebam

bosta tako dobiček za določitev najnižje zavarovalne osnove in najnižja osnova za plačilo prispevkov v letih 2013 in 2014 ostala določena v višini minimalne plače RS, kot je to bilo določeno v ZPIZ-1, nato pa se bo vsako leto, dokler leta 2018 ne doseže zneska 60 % povprečne plače, znesek zviševal za dve odstotni točki, in sicer tako, da bo zavarovalna osnova v letu 2015 znašala 54 %, v letu 2016 56 %, v letu 2017 pa 58 % povprečne plače. Postopen dvig najnižje zavarovalne osnove je urejen tudi za družbenike, ki so hkrati poslovodne osebe. Dvig iz najnižje pokojninske osnove, kolikor je znašala po ZPIZ-1 najnižja zavarovalna osnova za te zavarovance, na 90% povprečne plače po ZPIZ-2, pa bo izveden na način, da v prehodnem obdobju dobiček za določitev najnižje zavarovalne osnove in najnižja osnova za plačilo prispevkov v letu 2013 ostaja najnižja pokojninska osnova, v letu 2014 minimalna plača RS, nato pa se bo od leta 2015 do leta 2020 znesek 60% povprečne plače vsako leto zviševal za pet odstotnih točk, dokler ne bo dosegel zneska 90 % povprečne plače. Tudi najnižja osnova za plačilo prispevkov za delavce v delovnem razmerju se iz minimalne plače, kot je to veljalo po ZPIZ-1, postopoma dviguje na 60 % povprečne plače na način, da v letih 2013 in 2014 znaša minimalno plačo RS, v obdobju od leta 2015 do vključno leta 2017 bo znašala 52 % povprečne plače, nato pa se bo vsako leto, dokler ne bo dosegla zneska 60 % povprečne plače, znesek zviševal za dve odstotni točki.

Dvig najnižje zavarovalne osnove je za samozaposlene osebe, kot tudi sami pravilno ugotavljate, krajši od dviga najnižje osnove za delavce v delovnem razmerju in dviga zavarovalne osnove za družbenike, vendar je slednje, kot opisano, zlasti posledica dejstva, da se družbenikom bistveno bolj kot samozaposlenim osebam dviguje najnižja zavarovalna osnova. Ker pa je med zavarovanci in posledično njihovimi osnovami razlika tudi v načinu opravljanja njihovega dela, saj gre v primeru delavcev v delovnem razmerju za odvisno razmerje medtem, ko so s.p.-ji in lastniki gospodarskih družb, ki so poslovodne osebe ter kmetje "samozaposlene" osebe, morajo biti posamezniki, ki na približno enak način pridobivajo dohodke, v sistemu socialnih zavarovanj, približno enako obravnavani glede na pravice, ki jim pozneje pripadajo. Tako se samozaposlenim osebam po novem znižuje dobiček za izračun zavarovalne osnove medtem, ko delavci v delovnem razmerju te možnosti nimajo. Prav tako delavci v delovnem razmerju, ne glede na višino svoje plače, v celoti od te plače, plačujejo prispevke medtem, ko imajo samozaposlene osebe (in tudi družbeniki, ki so poslovodne osebe) limitirano zgornjo mejo in zato tudi ne »preplačajo« svojih pokojnin.

Obenem bi želeli izpostaviti, da novi ZPIZ-2 določa tudi nove olajšave, in sicer le za samozaposlene osebe po prvem vpisu v obliki delne oprostitve plačila prispevkov zavarovancev kot tudi prispevkov delodajalcev za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in sicer v prvih 12 mesecih poslovanja 50%, v naslednjih 12 mesecih 30% (14. odstavek 145. člena ZPIZ-2). Olajšavo, katere glavni namen je zmanjšati obremenitev samozaposlenih oseb in spodbujati podjetništvo na drugi strani, bo mogoče uveljaviti od 1. julija 2013 dalje (2. odstavek 430. člena ZPIZ-2). Po ZPIZ-2 pa bodo imele samozaposlene osebe tudi v prihodnje možnost, da, če bodo ocenile, da zavarovalna osnova ne ustreza pričakovanemu dobičku v tekočem letu, za naprej plačujejo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje od zavarovalne osnove, zmanjšane za največ 20 %, vendar najmanj od najnižje zavarovalne osnove (60 % povprečne plače).

Prav tako bi želeli poudariti, da se novi ZPIZ-2 nanaša zgolj na ureditev statusa oziroma »*ugotovitev lastnosti zavarovanca*« iz pokojninskega in invalidskega

zavarovanja, saj se šteje, da morajo biti vse osebe, ki na območju RS opravljajo delo ali dejavnost, pokojninsko in invalidsko zavarovane iz tega naslova, saj v primeru, da pri opravljanju tega dela nastane zavarovalni primer (starost, invalidnost, smrt) lahko upravičenci črpajo pravice iz sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Zato ZPIZ-2, ki za vse kategorije zavarovancev določa enotno zavarovanje, nikakor ni razumeti, da vpliva na statusnopravno opredelitev samozaposlenih delavcev v kulturi, temveč zgolj kot posebni predpis, ki vsem svojim zavarovancem ob nastanku zavarovalnega primera omogoča enakopravnost v obliki enakih pravicah iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Navsezadnje pa bi še želeli izpostaviti, da ZPIZ-2 uvaja tudi novo zavarovalno podlago in sicer za zavarovance iz drugega pravnega razmerja. Skladno z 18. členom ZPIZ-2 bodo obvezno zavarovane tudi osebe, ki bodo v okviru kakšnega drugega pravnega razmerja opravljale delo. To ne bo veljalo za upokoјence oziroma študente ter druge zavarovance, ki so že vključeni v zavarovanje po drugi zavarovalni podlagi. Kot delo iz drugega pravnega razmerja se bo štelo delo oziroma storitev, kadar se bo plačilo, prejeto na podlagi tega pravnega razmerja, po zakonu, ki ureja dohodnino, štelo za dohodek, in ne bo oproščeno plačila dohodnine ali ne bo drug dohodek po zakonu, ki ureja dohodnino. Tu bodo zajete na primer avtorska pogodba, pogodba o delu ali druga pogodba civilnega prava; prokura ali poslovođenje po predpisih o gospodarskih družbah itd.. Namen ureditve obveznega zavarovanja iz naslova drugega pravnega razmerja kot nove zavarovalne podlage izhaja iz načela »vsako delo šteje«, kar pomeni, da se spremembam na trgu dela in različnim oblikam dela prilagaja tudi nova pokojninska zakonodaja na način, da pravice iz te zakonodaje dobijo vsi, ki opravljajo dela oz. storitve. Začetek uporabe nove zavarovalne podlage bo od 1. januarja 2014 dalje. Glede na nesorazmernost med prejetimi plačili iz drugega pravnega razmerja z dobo trajanja tega drugega pravnega razmerja, ZPIZ-2 v 130. členu natančno določa pravila trajanja zavarovanja iz naslova drugega pravnega razmerja in sicer na način, da se bo trajanje zavarovalne dobe ugotovilo tako, da se bo priznalo po en mesec zavarovalne dobe za vsakih doseženih 60 % povprečne plače iz leta, za katero se bo opravil izračun, vendar največ 12 mesecev dobe na leto. Za plačilo manj kot 60% povprečne plače pa se bo zavarovancu priznal sorazmeren del meseca. Na ta način bodo lahko pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja pridobili vsi, ki so v pogodbenih razmerjih, za katera velja pogodbeni svoboda.

S spoštovanjem,

Pripravila:
mag. Jelena Krčmar
podsekretarka

Peter POGAČAR
GENERALNI DIREKTOR

dr. Andraž Rangus, podsekretar
vodja sektorja

V vednost:

Ministrstvo za finance (gp.mf@gov.si);

Ministrstvo za izobraževanje, znanost, kulturo in šport (gp.mizks@gov.si).